

pride, kar je dobrega, v neprave roke!

V inozemstvu je večja zbirka končnic na Dunaju v »Museum für Volkskunde«, v Bernu pa v švicarskem čebelarstvu muzeju. Ta zbirka je precej lepa in tudi obsežna. Končnice so muzeju dobavljali švicarski trgovci z našimi čebelami, ki so kupovali pri nas kranjčice. S panji vred so šle v tujino tudi končnice; žal, da med njimi tudi mnogo lepih.

O končnicah se je doslej razmeroma malo pisalo, mnogo premalo za tako zanimivo in obsežno snov. Dr. Vurnik pravi v svojem spisu »Slovenske panjske končnice«: »Čudno, o panjskih končnicah vse do začetka našega veka ne najdemo v naši literaturi nobene ne domače, ne tuje beležke; dasi je morala galerija v čebelnjaku presenečati vse tujece pri nas in z barvno pestrostjo in snovnim bogastvom privlačiti vse ljubitelje ljudstva in njegove duše.«

Prvo opozorilo na končnice najdemo v »Carnioli«, kjer je l. 1840 (v št. 37 in 38) priobčil Mihael Heinko črtico »Ein krainisches Bienenhaus«, ki v njej na izredno šegav in duhovit način opisuje nekatere slike na končnicah.

Potem je bilo tiho do l. 1903, ko je bil objavljen dr. Walter Šmid v čebelarstvu listu »Illustrierte Monatsblätter für Bienenzucht« (Klosterneuburg) kratek informativen članek s slikami, ki je vzbudil mnogo zanimanja med nemškimi čebelarji. Naše društvo je takrat dobilo mnogo vprašanj, kdo pri nas končnice še slika.

Ta članek je dr. Šmid izpopolnil in objavil l. 1905 v »Mittheilungen des Musealvereines für Krain«.

Vse te nemške razprave pa niso našle pri Slovencih pravega odmeva. Šele ko je izšel leta 1905 v »Slovanu« ilustriran članek

o »Slovenskih končnicah in folklori«, ki ga je spisal Jos. Wester, se je tudi pri nas zbudilo zanimanje za to ljudsko umetnost, zlasti, ker je bil članek pisan z ljubeznijo in je bodril k zbiranju nar. blaga.

S temi članki in črticami je bil led prebit in zanimanje za končnice je postalo mnogo bolj živahno. Povečalo se je pa še, ko je dr. Schmid del zbirke iz ljubljanskega muzeja razstavil na Dunaju.

Lep članek o tem predmetu je objavil leta 1911 v »Österreichische Volkskunst« prof. dr. Mihael Haberlandt. Poskrbel je tudi, da so zbirko končnic v dunajskem muzeju za ljudsko umetnost izpopolnili z nakupi v Sloveniji.

Doslej najboljšo študijo o končnicah je napisal pokojni dr. Stanko Vurnik. Objavil jo je l. 1929 v III. zvezku »Etnologa«, glasnika Etnografskega muzeja v Ljubljani. Naslov spisu je »Slovenske panjske končnice«. Izšel je tudi ponatisk tega dela; v zalogi ga ima omenjeni muzej v Ljubljani. Snov je sistematično in zelo skrbno obdelana, pa ne zgolj s stališča folklorista in umetnostnega zgodovinarja, marveč kolikor toliko tudi s čebelarstva stališča. Dr. Vurnik je zbral v tem spisu vse, kar je vedel in znal povedati o končnicah. Podal nam je v njih lepo zaokroženo sliko, ki jo bo težko spopolniti.

Manjši članki, nekateri tudi ilustrirani, so bili objavljeni v »Jutru« (št. 156, 1926), v »Ilustriranem Slovincu« (1927) in »Naša pota« (št. 2, 1934).

Naše društvo je razstavilo končnice ob kongresu jugosl. čebelarjev v Sarajevu (l. 1923) in na Vseslovenski čebelarstvu razstavi v Pragi (l. 1927). Bile so predmet živahnega zanimanja.

(Nadaljevanje sledi.)

VZREJI MATIC IN ZDRAVSTVENEMU VARSTVU ČEBEL NA ROB

JANEZ GREGORI, prof. biol.

Čebelarstvo leto smo zaključili in že krepko zakorakali v novo. Zato moramo narediti obračun: po medeni beri lahko rečem, da pri nas v tem desetletju še ni bilo tako slabega leta. Svoje je opravila že toča v juniju. Čebelarji pa nismo odvisni

samo od medenega pridelka, ampak svojo dejavnost popestrimo tudi na druge načine. Nekateri smo se odločili za vzrejo matic. In prav ob vzreji matic sem letos doživel toliko neprijetnosti in jeze, da želim o tem seznaniti širši krog čebelarjev. Da pa ne bo ostalo

samo pri jadikovanju, dodajam svojemu razmišljanju tudi nekatere predloge. V njih vidim možnosti, da naredimo korak naprej k večjemu redu v čebelarstvu.

Slovenci v čebelarstvu spet oživljamo stare tradicije, oživljamo čase, ko smo na področju vzreje matic v svetu nekaj pomenili. In če skušamo pojasniti, s čim smo si v veliki meri zapravili ugled, smo verjetno blizu resnici, če odgovor strnemo v eno besedo: nesolidnost. Zadnja leta se trudimo, da bi kolikor se da popravili zamujeno, veliko damo na selekcijsko delo, ki ga vodijo mladi, načrtov polni strokovnjaki. Prvi uspehi selekcije se že kažejo in o njih ponosno pripovedujemo našim severnim sosedom.

Če pogledamo, kakšno je stanje čebelarstva pri nas danes, vidimo, da mu družba namenja vse več pozornosti, bodri nas torej svetlikanje v daljavi. V programih razvoja je postalo čebelarstvo enakopravno drugim kmetijskim dejavnostim, dejansko pa se v glavnem še vedno vsak sam otepa s svojimi težavami. Hvale vredno je, da družba povrne del stroškov, ki jih ima čebelar z nakupom matic pri registriranem vzrejevalcu. Res pa je, da vzrejevalec še vedno ostaja finančno prepuščen samemu sebi, posredno mu gre v prid le večja prodaja matic. Cene matic niso visoke, verjamem pa, da so marsikomu že težko dosegljive. Čutiti je, da matice že ostajajo neprodane, saj si le tako lahko razložimo početje nekaterih vzrejevalcev. Tako smo lahko v letošnji reviji Pčela, št. 6, prebrali oglas vzrejevalca matic iz Vojnika, da prodaja selekcionirane, oplojene in označene pridobitne matice kranjske pasme po 40.000 din, kar je bilo v tistem času približno cena 1 kg medu! Tako nizko pa vzrejevalci res ne bi smeli ceniti svojega dela.

Tudi sam se se lotil vzreje matic in svojo dejavnost že pred tremi leti prijavil ustreznim ustanovam. Kmetijski inštitut Slovenije posveča vso pozornost pasemski čistosti mojih čebel, veterinarska služba pa bedi nad njihovim zdravjem. Za vzrejo matic sem se odločil iz več razlogov. Kot biologa me to delo močno privlači po strokovni plati, v Podkorenu, kjer živim, pa so tudi

druge danosti, naklonjene tej dejavnosti: čebele so pasemsko čiste in pri čebelarjih zelo iskane. Kraj je pašno razmeroma zanimiv, bogate pelodne paše pa močno pospešujejo razvoj. Zato ni čudno, da so pri nas v preteklosti mnogi čebelarili na roje in da je nekoč cvetela trgovina s čebelami. Spomnimo se samo Mihaela Ambrožiča iz Mojstrane. Tudi z boleznimi do sedaj ni bilo preglavid, saj primera hude gnilobe nihče ne pomni, znani so le primeri noseme, predvsem v pomladih po bogatih letinah gozdnega medu, na katerih so čebele slabo prezimovale. Do letošnje pomladi je bil rezultat testiranja na vroo vedno negativen, jeseni pa sem se prvič srečal s tem zajedavcem tudi v svojem čebelnjaku.

Da smo se v našem koncu tako dolgo otepali varoe, ni golo naključje. Ko se je varoa začela širiti v Sloveniji, smo se čebelarji Čebelarke družine Kranjska Gora dogovorili, da v naše kraje nihče ne bo prinesel kakšne družine čebel iz drugih krajev. Vsakdo, ki je začel čebelariti na novo, si je priskrbel nove panje, čebele pa dobil od domačih čebelarjev. Pomembnosti naše odločitve se je zavedalo tudi Čebelarstvo društvo Radovljica–Jesenice in sprejelo odlok, da je naša dolina zaprta za vsako dovažanje čebel.

Letos pa so se v našem kraju vrstili čudni dogodki, ki so v celoti zavrli mojo vzrejevalsko dejavnost, v podrobnostih pa jih sploh ne morem dojeti in razumeti. Ker je čebelnjak, ki ga je postavil pokojni oče, dotrajal, sem se odločil, da na istem mestu postavim novega. Da bi čebele obvaroval stika z drugimi čebelami, ki bi jih lahko okužile, sem panje odpeljal v dolino Tamar. Doma so ostali samo nakladni panji. Komisija za pasemsko čistost je čebele pregledala in sklenila, da mi izda dovoljenje za vzrejo takoj, ko bom prinesel potrdilo o zdravstvenem stanju čebel.

Sredi maja pa mi je moj čebelarški prijatelj povedal, da je sovaščan pripeljal dva panja iz okolice Škofje Loke in jih postavil dobrih 500 metrov od mojega čebelnjaka. Takoj sem odšel k novemu lastniku čebel, mu pojasnil svojo vzrejevalsko dejavnost in kako smo čebelarji dogovorjeni glede vnosa tujih čebel v naš konec. Za začetek

čebelarke poti sem mu ponudil v dar dva roja. Mojo pondbo je zavrnil, trdno odločen, da brani svoje pravice. Zagotovil mi je, da je čebele pripeljal na podlagi dovoljenja, ki mu ga je izdal veterinarski zavod v Kranju.

O dogodku sem obvestil republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, dopis pa sem poslal v vednost tudi republiški in občinski veterinarski inšpekciji in novemu imetniku čebel v vasi. V dopisu sem navedel, da bo veterinarska služba opravila pregled mojih čebel takrat, ko bom že vedel, kakšno je zdravstveno stanje prinesenih dveh družin. Eno je gotovo: z njima je k nam prišla tudi varoa. Nihče mi ni odgovoril, pregleda čebel na hudo gnilobo ni bilo in tudi dovoljenja za vzrejo ne, zato tudi matic ne. Če pustim ob strani svojo izgubo v denarju (na leto sem vzrejal okoli 200 matic), sprašujem, kdo je odgovoren za škodo, ki je nastala z letošnjim izpadom vzreje? Veliko denarja je bilo vložena v delo strokovnih služb, ki so opravljale preglede oziroma kontrole, klofuto je dobila tudi selekcijska služba. Neverjetno je ravnanje veterinarske službe, ki dovoli prepeljati tuje čebele v sam vzrejni center (do danes, ko imam čebele že zazimljene, nimam zagotovila, da so bile čebele iz Škofje Loke morebiti pripeljane brez vednosti veterinarske službe)!

Ne poznam podrobnosti naše zakonodaje, ki ureja razmere v čebelarstvu, in mogoče v vsem, kar se mi je pripetilo, ni nič nezakonitega. Razmišljam kot čebelar, ki mu ni vseeno, kaj se dogaja se čebelami. Brskam po priročniku Zdravstveno varstvo čebel, ki sta ga leta 1987 izdali ZČDS in republiška veterinarska uprava. Na strani 81 zgoraj berem: »Da bi ohranili domače čebele pred križanji z drugimi pasmami ali nenadzorovanimi rodovi, ne sme biti okrog plemenilne postaje, če se matice oplojujejo s parjenjem, v polmeru 8 km, v zaprtih dolinah pa v polmeru 6 km, čebeljih družin drugih rodov...« Teorija torej tako.

Čebelarstvo je postalo enakopravno drugim kmetijskim dejavnostim. Če hočemo, da se bo stanje, ki ponekod že meji na katastrofo, izboljšalo, je treba nemudoma poseči po določenih ukrepih. Predlagam naslednje:

1) čebele ima lahko samo oseba, ki je član čebelarke organizacije;

2) znanje čebelarja mora biti preverjeno – drugače povedano, opraviti mora izpit;

3) poostriti je potrebno zdravstveno kontrolo pri prevozih čebel;

4) temeljit veterinarski pregled čebel naj velja tudi za čebelje družine v krogu okoli 3 km od plemenišča.

Svoje predloge utemeljujem z naslednjim:

1) Čebelarjenje se od ostalih kmetijskih dejavnostih v nečem bistveno razlikuje: z neznanjem lahko čebelar ogrozi čebelarje v soseščini in s tem povzroči gospodarsko škodo. V današnjih časih, ko čebelarstvo tarejo številne tegobe, mora biti čebelar salno na tekočem z dogajanjem, predvsem na zdravstvenem področju. To pa zagotavlja samo povezanost v čebelarski organizaciji, ki svoje člane tekoče seznanja z novostmi v strokovnem časopisju. Pri nas je to Slovenski čebelar. Dragocena pa je tudi medsebojna izmenjava izkušenj. K ugovoru, da od starejših čebelarjev ne moremo zahtevati, da se včlanijo, predlagam, da takim čebelarjem družina določi skrbnika (lahko se imenuje tudi drugače – npr. pomočnik), ki bo imel pregled nad stanjem v čebelnjaku. Pomembno je, da je pregled nad zdravstvenim stanjem vseh čebeljih družin na področju posamezne čebelarke družine popoln. Čebelarski začetnik se mora registrirati pri čebelarski družini, kjer dobi vsa potrebna navodila in nasvete.

2) V priročniku Zdravstveno varstvo čebel na strani 53 piše: »Z zakonom je tudi predpisano, da mora imeti čebelar osnovno znanje o kužnih boleznih ter o predpisih s področja varstva čebel.« Zakon je torej jase, kako izvedeti, koliko nekdo ve, pa je najlažje tako, da ga vprašamo. Če se ozremo okoli sebe, le redko kje srečamo toliko vedoželjnosti in pripravljenosti za izmenjavo mnenj in izkušenj, kot je to ravno pri čebelarjih. In prepričan sem, da bo vsak pravi čebelar z veseljem dovolil preverjanje znanja. Ponavljam: preverjanje znanja je potrebno zato, ker neznanje lahko povzroči gospodarsko škodo v širši okolici.

3) K predlogu ni kaj dosti dodati: razne bolezni vse bolj ogrožajo naše čebele,

predvsem je to huda gniloba. Pri tem nastaja velika gospodarska škoda. Zato moramo zdravstvenemu varstvu čebel posvetiti še več skrbi, posebno še preventivi.

4) Plemenišča matic so neke vrste popkovina, tu nastaja življenje, ki se razrašča na vse strani, zato mu moramo posvetiti vso zdravstveno kot tudi selekcijsko skrb. Plemenišča so razmeroma maloštevilna, zato mislim, da za veterinarsko službo ne bo prevelik zalogaj, če bo poleg plemenišča imela pod stalnim nadzorom tudi čebelnjake v krogu okoli 3 km.

Ali so predlogi v skladu z obstoječo zakonodajo, ne vem. Če zakon kakorkoli premalo poudarja učinkovito zdravstveno

varstvo ali je nedorečen, ga je pač potrebno takoj spremeniti. Želim, da o mojih predlogih, ki naj bi jih po potrebi še dopolnili, pove svoje tudi skupščina ZČDS.

In ko razmišljam o letošnjih dogodkih, se mi porajajo tudi čisto človeška vprašanja. Če nekdo začne čebelariti tako, kot je to storil moj sovaščan, in si tako nakoplje nejevoljo vseh čebelarjev v družini, si ne predstavljam, kako se bo vključil v čebelarško organizacijo. Če mu bo zakon dovoljeval samorastniško čebelarjenje, bo kot možni vir okužbe predstavljal neprestano grožnjo za ostale čebelarje. In mogoče nikoli ne bo izvedel, da obstaja tudi čebelarški kodeks.

PRIPIS UREDNIŠTVA

Gornji prispevek smo objavili v zadnji številki Slovenskega čebelarja, vendar ker nam je tiskarski škrat zamenjal nekatere odstavke, je članek izgubil svoj smisel, zato ga popravljenega objavljamo še enkrat. Avtorju članka se zaradi napake opravičujemo, enako tudi našim bralcem.

Selekcijski kotichek

I. SPLOŠNO O SELEKCIJI ČEBEL

JANEZ POKLUKAR, Kmetijski inštitut Slovenije
Namesto uvoda v novo rubriko Slovenskega čebelarja

Že od nekdaj smo Slovenci zelo vezani na našo čebelo. Kranjska čebela alpskega tipa je bolj ali manj cenjena v vseh deželah sveta. Z uvajanjem nove rubrike Selekcijski kotichek želimo še povečati strokovnost Slovenskega čebelarja in ga tako izenenačiti z drugimi podobnimi publikacijami v tujini.

V Selekcijskem koticčku Slovenskega čebelarja bomo letos lahko podrobneje spoznali delovanje naravne selekcije in tudi možnosti vplivanja čebelarja na izboljšanje lastnosti čebel. Poleg tega bomo poročali o rezultatih dela službe za selekcijo kranjske čebele pri Kmetijskem inštitutu Slovenije. Želimo, da bi se v Selekcijski kotichek aktivno vključili tudi čebelarji praktiki iz Slovenije in tudi iz drugih republik. Selekcija čebel je namreč precej zapletena zadeva, vezana na večja geografska območja.

NARAVNA SELEKCIJA PRI ČEBELAH

Ledene dobe so v preteklosti v Evropi zelo vplivale na rastlinstvo in živalstvo. V januarju so našli 20 do 30 milijonov let stare vzorce čebel. Čebele so se od tedaj morfološko le malo spremenile.

V zadnji ledeni dobi so mrzle zime potisnile ledenike daleč v osrednjo Evropo. Z umikajočo vegetacijo so se proti jugu pomikale tudi čebele. Na Balkanskem, Apeninskem in Pirenejskem polotoku so nastale tri ločene populacije čebel, ki so se ločile v naravno oblikovane pasme.

Nastanek evropskih pasem čebel v zadnji ledeni dobi

Čebele so v vsem svojem evolucijskem razvoju pokazale veliko sposobnost prilagajanja. Postale so socialno živeče žuželke